

Pesachim Sources 54

תוספות מסכת פסחים דף ד עמוד ב

מדאורייתא בביטול בעלמא סגי - פי' בקונטרס מדכתיב תשביתו ולא כתיב תבערו אלמא השבתה בלב היא וקשה לר"י דהאי השבתה הבערה היא ולא ביטול דתניא בשמעתין רע"א אין צריך הרי הוא אומר תשביתו ומצינו להבערה שהיא אב מלאכה ועוד דתשביתו אמרינן לקמן מאך חלק שהוא משש שעות ולמעלה ואחר איסורא לא מהני ביטול ואומר ר"י דמדאורייתא בביטול בעלמא סגי מטעם דמאחר שביטלו הוי הפקר ויצא מרשותו ומותר מדקאמרינן אבל אתה רואה של אחרים ושל גבוה והא דאמרינן בנדרים (דף מה.) הפקר בפני שלשה מדאורייתא אין צריך.

תלמוד בבלי מסכת פסחים דף כז עמוד ב

רבי יהודה אומר אין ביעור וכו'. תניא, אמר רבי יהודה: אין ביעור חמץ אלא שריפה. והדין נותן: ומה נותר שאינו בבל יראה ובל ימצא - טעון שריפה, חמץ שישנו בבל יראה ובל ימצא - לא כל שכן שטעון שריפה? אמרו לו: כל דין שאתה דן תחלתו להחמיר וסופו להקל - אינו דין. לא מצא עצים לשורפו - יהא יושב ובטל? והתורה אמרה תשביתו שאר מבתים - בכל דבר שאתה יכול להשביתו. חזר רבי יהודה ודנו דין אחר: נותר אסור באכילה וחמץ אסור באכילה, מה נותר בשריפה - אף חמץ בשריפה. אמרו לו: נבילה תוכיח, שאסורה באכילה ואינה טעונה שריפה. אמר להן: הפרש; נותר אסור באכילה ובהנאה, וחמץ אסור באכילה ובהנאה. מה נותר טעון שריפה - אף חמץ טעון שריפה. - אמרו לו: שור הנסקל יוכיח, שאסור באכילה ובהנאה - ואינו טעון שריפה. - אמר להן: הפרש; נותר אסור באכילה ובהנאה וענוש כרת, וחמץ אסור באכילה ובהנאה וענוש כרת. מה נותר בשריפה - אף חמץ בשריפה. - אמרו לו: חלבו של שור הנסקל יוכיח, שאסור באכילה ובהנאה וענוש כרת - ואין טעון שריפה חזר רבי יהודה ודנו דין אחר: נותר ישנו בבל תותירו, וחמץ בבל תותירו. מה נותר בשריפה - אף חמץ בשריפה. אמרו לו: אשם תלוי וחטאת העוף הבא על הספק, לדברך, יוכיחו: שהן בבל תותירו. שאנו אומרים בשריפה - ואתה אומר בקבורה! שתק רבי יהודה. אמר רב יוסף: היינו דאמרי אינשי: כפא דחטא נגרא בגווה נשרוף חרדלא. (אמר אביי) +מסורת הש"ס: [אביי אמר]: + סדנא בסדני יתיב, מדויל ידיה משתלים. רבא אמר: גירא בגירי מקטיל, מדויל ידיה משתלים.

תוספות מסכת פסחים דף כז עמוד ב

אין ביעור חמץ אלא שריפה - נראה דהלכה כרבי יהודה דסתם לן תנא כותיה בפרק בתרא דתמורה (ד' לג:) וא"ת א"כ בהא דאמר ר' יהודה סוכה אינה נוהגת אלא בארבע מינין שבלולב יהא נמי הלכה כמותו דהתם נמי לא פליגי רבנן אלא מטעם דכל דין שתחלתו להחמיר וסופו להקל אין דין ובפ"ק דסוכה (ד' יא.) סתם לן תנא כרבנן דקתני הדלה עליה את הגפן ואת הדלעת אם קצצן כשירה וי"ל דהכא קיימא לן כרבי יהודה משום דין אחר דיליף במה מצינו אף על גב דאמרו לו חטאת העוף ואשם תלוי יוכיחו ושתיק מ"מ לדידן סבירא לן כרבנן דאמרי חטאת ואשם בשריפה וליכא תוכיח.

רא"ש מסכת פסחים פרק ב סימן ג

ג מתני' רבי יהודה אומר אין ביעור חמץ אלא שריפה. וחכ"א מפרר וזורה לרוח או מטיל לים: גמ' [דף כח ע"א] איבעיא להו מפרר וזורה לרוח ומפרר ומטיל לים או דילמא מפרר וזורה לרוח אבל מטיל לים בעיניה. ופליגי רבה ורב יוסף. רבה אמר חמץ לשאר נהרות בעי פירור. ורב יוסף אמר חמץ כיון דמאיס לא בעי פירור. והלכתא כרבה*^(א) ורש"י פסק כר' יהודה משום דסתם לן תנא כוותיה בפרק בתרא דתמורה (דף לג ב) דחשיב חמץ בכלל כל הנשרפין. ואף על גב דשתק ר' יהודה. אנן לא שתקינן. דלא איתותב אלא מדברי עצמו. וכן פסק בספר המצות (עשין לט) וכן פסק הרב הברצלוני ז"ל והביא ראיה מדאמר רבא לעיל (דף ה א) ש"מ אין ביעור חמץ אלא שריפה.^(ז) והגאונים פסקו כחכמים וכן כתב בעל העיטור ז"ל וכן כתב ה"ר יונה ז"ל. ואי משום סתמא דתמורה קי"ל בתרי מסכתות אין סדר ואם כן הלכה כרבים ואי תיקשי לך רבנן גופיהו לילפו מנותר דלדידהו ליכא פירכא^(ה) וי"ל דלדידהו איכא לאקשוויי מה לנותר שכן קדש^(ו) לכך ראוי להחמיר ולשורפו ושריפה חמורה כדאי' בשילהי תמורה (שם)^(ז) אם רצה להחמיר על עצמו לשרוף את הנקברין רשאי ולפירוש ר"ת ז"ל דמפרש (פ"ק דף יב) בשעת ביעורו השבתתו בכל דבר היינו בשעה ששית דאז רגילין העולם לבערו אין נפקותא בפסק זה כולי האי דאין אדם משהה חמצו עד אחר חצות^(ח) ואף לפירוש רש"י בשעה חמישית מודה שמבערו בכל דבר:

בית הבחירה למאירי מסכת פסחים דף יב עמוד ב

ביעור חמץ יש פוסקין שאין ביעורו אלא בשריפה כר' יהודה ומביאים ראייה ממה שאף במשנתנו הסכים ר' מאיר לדעתו שהוא בשריפה אלא שנחלקו בשיעור אכילה וכן שר' עקיבא סובר כן וכן שבאחרון של תמורה אמרו אלו הן הנשרפין ומונה עמהם חמץ בפסח ולדעת זה יש לך להזכיר מה שאמר עליה אימתי שלא בשעת ביעורו ר"ל מסוף שש שעות ולמעלה השבתתו בכל דבר ומ"מ ר' עקיבא אמרה אף לאחר ביעורו ויש מקשים לפירוש זה שהרי בפרק שני אמרו עבר זמנו אסור בהנאתו ולא יסיק בו תנור וכירים והעמידוה בגמ' לדעת ר' יהודה דאמר אין ביעור חמץ אלא שריפה אלמא אף בעבר זמנו אמרה ואינה קושיא שלא נאמר שם עבר זמנו אלא בשעות דרבנן וכן הקשו ממה שכתבנו ממסכת תמורה שמנה בכלל הנשרפין חמץ בפסח ולשון חמץ בפסח אחר זמן איסור הוא ואפשר שכל איסורו משום פסח הוא קוראו חמץ בפסח אף קודם זמן האיסור ומ"מ יש מפרשים שמה שאמר ר' יהודה אבל בשעת ביעורו השבתתו בכל דבר לדברי חכמים הוא משיב והוא שכשאמר ר' יהודה אין ביעור חמץ אלא שריפה השיבוהו חכמים לא מצא עצים יהא יושב ובטל והתורה אמרה תשביתו בכל דבר שאתה יכול להשביתו ועל זה הוא משיב אימתי אני אומר שאין ביעורו אלא בשריפה קידם זמן איסורו [אבל לאחר זמן איסורו] ולא מצא עצים השבתתו בכל מה שיוכל נמצאת למד שאף לאחר זמן איסורו אם יש לו עצים ביעורו בשריפה וזו של תמורה וכן עבר זמנו שבפרק שני פירוש אחר איסורו וביש לו עצים וכן נראה במכילתא שאמרו שם ר' יוסה אומר תשביתו בשריפה אמר לו בן בתירא סבור אתה שאתה מחמיר ואי אתה אלא מיקל לא מצא עצים ישב ולא ישרוף הוי משהגיע שעת ביעורו השבתתו בכל דבר ומ"מ מקצת חכמי הצרפתיים פי' בהפך שר' יהודה סובר אימתי אינו אלא בשריפה שלא בשעת ביעורו ר"ל שכבר עבר זמן ביעורו והוא מתחלת שש ולמעלה אבל בשעת ביעורו כגון שעה חמישית השבתתו בכל דבר ואף על פי שאמרו למעלה ששעה חמישית אינו זמן ביעור וכמו שאמרו כיון דלאו זמן איסורי' ולא זמן ביעוריה הוא פשע ולא מבטיל ליה הם מפרשים בביעור זה ענין בדיקה שהבדיקה נקראת בלשון ביעור על שם סופה כמו שלמדנו מן הברכה עצמה שמברכים על הביעור בשעת הבדיקה אבל בשעת ביעורו ר"ל שעה חמישית השבתתו בכל דבר וכך היא שנויה בתלמוד המערב עד שלא הגיע זמן ביעורו אתה מבערו בכל דבר אם הגיע זמן ביעורו אי אתה מבערו אלא בשריפה ואתיא כר' יהודה אית תנאי תני עד שלא הגיע זמן ביעורו אתה מבערו זמן ביעורו אתה מבערו בכל דבר ואתיא כרבנן ר' אומר תשביתו בכל דבר שהוא בבל יראה ואיזו זו שריפה ולדעת זה אותה שהזכרנו במכילתא כרבנן היא וכן כתבוהו גדולי הדורות וכן עיקר וא"כ לדעת ר' יהודה לשיטת הפוסקים כמותו בשעה חמישית ביעורו בכל דבר הא בששית ומשם ולמעלה אינו אלא בשריפה ולדעת ראשון למה שפירשנו בו שלדברי חכמים הוא משיב כל שקודם האיסור דוקא בשריפה ואם אין לו עצים יחזר אחריהם הא משהגיע איסור תורה ישבית בכל מה שיוכל ומ"מ גדולי הפוסקים והמחברים פסקו כחכמים שביעורו אף במפרר וזורה לרוח או מטיל לים ואינו טעון שריפה אלא שאם רצה שורפו ותבוא עליו ברכה ובלבד שלא יהנה בהיסיקו אחר זמן איסור הנאתו וכבר כתבנו בענין זה דרכים אחרים בפירושונו

בעל המאור מסכת פסחים דף ה עמוד א

א"ר יהודה אימתי שלא בשעת ביעורו פי' משש שעות ולמעלה כמו ששינו במשנתנו עבר זמנו אסור בהנאתו. ולא יסיק בו תנור וכירים ואוקימנא בגמ' לא צריכא לר' יהודה דאמר אין ביעור חמץ אלא שריפה דגמר להו מנותר שכל שעבר זמן אכילתו הוא בשריפה אבל בשעת ביעורו השבתתו בכל דבר ושעת ביעורו זו היא שעה חמישית שהוא זמן בדיקת חמץ לר' יהודה כדתנן ר' יהודה אומר בודקין אור ו"ד ובי"ד שחרית ובשעת הביעור ומפורש בירושלמי הידין הוא שעת הביעור אמר רבא חמישית כר' יהודה חד בר נש אפקיד דיסקא דפיתא גבי ר' חייא רבא א"ר יוסי בר' בון יוחנן חקוקה הוה אתא שאל לרבי א"ל תמכר ע"פ ב"ד בשעת הביעור ובתוספתא שנינו בראשונה היו אומרים אין מוכרין חמץ לנכרי ואין נותנין לו במתנה אלא כדי שיאכלנו עד שלא תגיע שעת הביעור עד שבא ר"ע ולימד שמוכרין ונותנין לו במתנה אף בשעת הביעור ולפיכך נקריית שעת הביעור שעה חמישית כמו שלמדנו מן הירושלמי ומן התוספתא מפני שבסופה היא שריפת חמץ כדתנן ושורפין בתחלת שש מ"מ עד סוף שעה ה' השבתתו בכל דבר וא"צ לטרוח ללקט עצים ובפירושי רבינו שלמה מוחלפת שיטה זו לומר שקודם זמן איסורו הוא בשריפה ולאחר זמן איסורו השבתתו בכל דבר ויש עליו תשובות הרבה והפירוש הנכון הוא שכתבנו ודאמר' בריש פירקין וניבטליה בחמש כיון דלאו זמן איסוריה הוא ולא זמן ביעוריה הוא פשע ולא מבטל לרבנן קא אמרינן דפליגי עליה דרבי יהודה דלית להו בדיקת חמץ בשעה חמישית ובתלמוד ירושלמי מצאתי שיטה זו מוחלפת בעיקר הגירסא תאני עד שלא הגיע זמן ביעורו אתה מבערו בכל דבר משתגיע זמן ביעורו אתה מבערו בשריפה ואתיא כרבי יהודה ובין לר"מ ובין לר' יהודה אית להו אין ביעור חמץ אלא שריפה כדתנן ושורפין בתחלת שש ולא קי"ל כוותיהו אלא כרבנן דאמרי מפרר וזורה לרוח ומטיל לים ואף על גב דאמר רבא ש"מ מדר"ע תלת לא גמרינן מינה דלית הלכתא כר"ע בהא ואף על גב דסתם לן תנא כר' יהודה במס' תמורה דתנן אלו הן הנשרפין וכו' ההיא אגב גררא נקטא ולא שבקיה סתמא דרביים דאיתמר בדוכתיה בהלכות הפסח ואזלינן בתר סתמא דלאו בדוכתיה דאתא אגב גררא ועוד דהא איתותב ר' יהודה ואישתיק ומה שכתב בספר העתים ובפסוקות לרבינו שלמה שהלכה כר"י אין אנו למדים מהם וכן פסקו הגאונים ז"ל כמו שכתבתי.

כתוב שם לראב"ד מסכת פסחים דף ה עמוד א

במאור דף ה. ד"ה והא דת"ר. לרי"ף סי' תשח (פסחים דף יג א)

כתוב שם: [והא דת"ר י"ד שחל להיות בשבת וכו', כתב עלה הרי"ף ז"ל וכן הלכה, ובגמרא דילן שקלינן וטרינן עלה מאי לאו אפילו לאכול ודחינן לא לבער וכו'] קיימא לן כרבי אליעזר איש ברתותא לאכול, אבל לבער לא קיימא [לן כותיה]. אמר אברהם: ההפוך הזה כמה כל דבריו הפוכים. אם נדחית הראיה מן האכילה לא נדחית גוף השמועה שהוא הביעור ועליו היו חלוקים. ועליו נאמר ולא זזו משם עד שקבעו הלכה כרבי אליעזר איש ברתותא שאמר מבערים את התרומה מלפני השבת, אבל חולין לא, שכשם שמישירין מן התרומה טהורה מזון שתי סעודות לשבת, כך מניחין כל החולין עד זמן הביעור, שהדבר שוה שתי סעודות מצומצמות לתרומה מפני שאוכליה מועטין וכל החולין מפני שאוכליה מרובים. ורבי מאיר אומר מבערין את הכל מלפני השבת חוץ ממזון שתי סעודות מצומצמות קאמר כמו שפירש רבי אלעזר בן יהודה, ומעולם לא עלה על דעת אדם חכם שיאכל מצה ב"ד, ומה צורך לזה, ואם ישייר מן החמץ שתי סעודות מצומצמות מה קלוקל יש בדבר. ובדאי יש לנו ללמוד סתום מן המפורש והם דברי רבי אלעזר בן יהודה שהם מפורשים, ודברי רבי אלעזר ב"ר צדוק [בתרומה] כדברי רבי אלעזר בן יהודה הם לביעור מלפני השבת חוץ משתי סעודות וביעור החולין כיון שכולם שוים שאין מתבערים אלא בזמן חוץ מרבי מאיר, ודברי רבי אלעזר בן יהודה אין מפורשים בחולין אין דברי רבי מאיר מסייעין מדבריו, ואעפ"י שנקבעה הלכה כאלעזר בן יהודה לא נלמוד מהם הלכה כרבי מאיר לחולין, אבל ודאי לתרומה למדים מדבריו הלכה למעשה לבער מלפני השבת חוץ משתי סעודות, והחולין מתבערין בזמן כדברי חכמים וכדברי רבי אלעזר ב"ר צדוק, ונאמר גם כן שהשוה ר' אלעזר בן יהודה עמהם בחולין. [אלה] הם דברי הרב ז"ל. והם האמת והנכון [דלא גמרינן] הלכה כרבי אלעזר ב"ר צדוק בתרומה אלא מדברי אלעזר בן יהודה שנקבעה הלכה כמותו ודבריו מפורשים בשויר שתי סעודות לתרומה והן שוים לדברי חכמים שאמרו בחולין בזמן שכמו שצריך הישראל לחולין הרבה מפני שאוכליהם מרובים, כך הכהן צריך לתרומתו למזון שתי סעודות לו ולאנשי ביתו. וראיתי שגם הרב ר' יצחק אבן גיאת ז"ל טעה בזה, שהיה סבור במה שאמר רבי מאיר מבערין את הכל מלפני השבת ביעור לגמרי קאמר ואוכל מצה. והטעה אותו מה שראה בתוספתא [פ"ג ה"ט] ואופה מצה בערב שבת. ואם אמר אופה לא אמר אוכל. ואין הדבר אלא זירוז שלא יפשע בשבת שמא יקדים לאפותה בין השמשות, וכמו שמזרז אותו על הביעור לבער מלפני השבת שמא יותיר וישרוף, כך זירז אותו לאפות מצה בערב שבת שמא יפשע בשבת והוא האמת.

הגהות מיימוניות הלכות חמץ ומצה פרק ג הלכה יא

[כ] בפרק כל שעה ר' יהודה אומר אין ביעור חמץ אלא שריפה וחכ"א אף מפרר וזורה לרוח או מטיל לים ופירש ר"י דקי"ל כר"י דסתם לן תנא כוותיה בפרק בתרא דתמורה אלו הן הנשרפין תרומה טמאה וחמץ בפסח אף על פי דשתק ר"י לתנא בפרקין דהכא אנו לא שתקינן דמדברי עצמו דקאמר בדוכתא אחריתא שתק. ואמר בפ"ק דפסחים אמר ר"י אימתי שלא בשעת ביעורו פירוש לאחר שש אבל בשעת ביעורו פירוש קודם שש שדרך הכל לבער השבתתו בכל דבר. ורש"י פי' אימתי שלא בשעת ביעורו פי' קודם ו' שעות אבל בשעת ביעורו פירוש בתחלת שש דכ"ע אז שורפין השבתתו בכל דבר. ריב"ק היה אוסר להשליך חמץ במקום הפקר דחזינן בתרומה כל איסור הנאה מצריך להו קבורה ומביא ראיה מירושלמי לא יאכיל חמץ אפילו לכלבים במה אנו קיימין אם לכלבו היינו הנאה אלא אפילו לכלבים אחרים והא דתנן מפרר היינו משום דממחי ליה מיא קודם שיבא לידי איסור אכילה מיהו קודם זמן איסורו יכול להשליכו לכל מקום שהעורבים מצויים שם הואיל ולא נאסר בהנאה ובהא מיירי דחצר אין צריך בדיקה ואם ימצא חמץ בחצר אחר זמן איסורו אסור להניחו שם כדי שיקחוהו העורבים דעיקר ביעור חמץ שריפה, ע"כ:

רא"ש מסכת פסחים פרק ב סימן ג

ואף לפירוש רש"י בשעה חמישית מודה שמבערו בכל דבר:

קרבן נתנאל מסכת פסחים פרק ב סימן ג

[ח] ואף. מדפירש"י דף י"ב שלא בשעת ביעורו בתחלת שש וכל שש. משמע בשעה אחרינא שלא בשעת ביעורו השבתתו בכל דבר. והקשה הטור בסי' תמ"ה ז"ל ואינו נראה כן מפירושו שהוא פי' דלר"י אפי' יוצא בשיירא הוא דוקא בשריפה. וכונן למה שכתב רש"י דף כ"ז ע"ב ד"ה שאם לא מצא עצים ע"ש. ונראה ליישב דהתוס' דף י"ב הקשה על פירש"י דבשעת ביעורו היינו אחר חצות. דהשבתתו בכל דבר. הא מותר יליף ר"י דחמץ בשריפה ונותר אחר איסור טעון שריפה וקושיא אלימתא היא וצ"ל דלאחר חצות התורה עשאתו להשבתתו בכל דבר כדכתיב תשבתו בכל דבר. וזה שיליף ר"י מותר היינו זמן ביעור חמץ מדרבנן דילפינן מאיסור נותר נמצאנו למידין אם הולך בשיירא ג"כ חכמים הטילו עליו לבער בכהאי גוונא נמי ילפינן מותר כיון דחייבו חכמים לבער משא"כ שעה חמישית או מקודם שאינו הולך בשיירא השבתתו בכל דבר:

אור שמח הלכות חמץ ומצה פרק ג הלכה יא

[יא] כיצד ביעור חמץ, שורפו וכו'.

הנה התוספות (פסחים) בדף י"ב ע"ב ד"ה אימתי שלא בשעת ביעורו כתבו, ועוד דמותר יליף ר"י דחמץ בשריפה, ונותר אחר איסורו טעון שריפה, וכמו כן חמץ. וברור דלרש"י דילפינן מותר, מה נותר כשמצה לבער אותו מן העולם מצותו בשריפה, ואימת מצותו, הלא לאחר שנעשה נותר, דקודם זה הוא קודש, ואסור לאבדו, כן בחמץ, כשהמצה לשורפו שזהו קודם שהגיע זמן איסורו, דאילו לאחר שהגיע זמן איסורו הרי עובר בבל יראה. אולם רבנן בתוספות לטעמייהו דאמרו לעיל דף ד' (ע"ב ד"ה וכתוב) דאם פירוש אך ביום הראשון תשביתו הוא ביום טוב, והבערה היא, לא צוה הכתוב לשורפו אלא לאחר איסורו, וא"כ כשילפינן דביום הראשון תשביתו הוא משש שעות ואילך, אימת מצות הבערתו, לאחר איסורו, וא"כ הלא כשילפינן מותר נילף דבשבע בשריפה. אולם רש"י לטעמיה, הלא מצות שריפתו קודם זמן איסורו, דאילו בתוך זמן איסורו הרי שהה שעה אחת, וביחוד לפי שיטת רש"י בכ"מ דמשש שעות ולמעלה עובר בבל יראה, ועיין שו"ת הר"ן סימן נ"א בזה ודו"ק. והראב"ד (שם ה, א בדפי הרי"ף) לא ראה דברי רש"י, רק העתקה במאור (שם), וסבור דעל שעה חמישית קאי, לכן השיבו.

והנה המקור חיים סימן תמ"ד כתב דבתרומה דעיקר מצותה בשריפה, א"כ כששורף תרומה משום חמץ ג"כ דינו בשריפה, כמו בקודש דכל פסוליהו בשריפה. וזה טעם ראב"צ (שם מט, א) דמחלק בין תרומה לחולין יעו"ש. ונעלם ממנו ברייתא ערוכה בפרק כל שעה (פסחים) דף ל"ב ע"א בתרומת חמץ, אף בזו יש לו היתר הסקה, שאם רצה הכהן מריצה לפני כלבו כו', והתוספות בביצה דף כ"ז ע"ב ד"ה ועל החלה שנטמאת הביאו ברייתא זו לחלק בין תרומת חמץ לתרומה טמאה [ודלא כרש"י שם ובגיטין נ"ג (ע"א ד"ה מנסך) דטמאה מאכיל לבהמת כהן], וכן הרמב"ן בשבת (קכה, ב ד"ה הא דתנן) וכמה קדמאי, ובקדשים גופייהו, דמשום חמץ אין לשורפם, למאן דאמר השבתו בכל דבר, יעוין ירושלמי פרק כ"ש סוף הלכה א' בחלות תודה שנעשו נותר, וכגירסא שגרם הק"ע עיין שם, וטעמא דכיון דאין הפסול משום הקדושה, רק משום חמץ ודו"ק.

תוספות מסכת פסחים דף כא עמוד ב

בהדי דקשריף ליה ליתנהי מיניה - משום דלר' יהודה דאמר חמץ בשריפה אפרו מותר דתניא בפ' בתרא דתמורה (ד' לד.) כל הנשרפין אפרן מותר וקס"ד בהדי דקשריף ליה ליתנהי מיניה אבל לרבנן דאין מצותו בשריפה והוי מן הנקברים דאמרינן בפרק בתרא דתמורה אפרן אסור ופשיטא לדידהו דבהדי דקשריף ליה אסור ליהנות ממנו.

מקור חיים (לר"י מליסא) באורים סימן תמה ס"ק א

[א] שורפו וכו'. עיין מגן אברהם ס"ק א' ותמה על הרמב"ם עד לשרוף ולקבור הפחמין וכו'. ולי נראה* דא"צ לקבור הפחמין כששורפם אחר שש קודם הלילה, דהא אבל יראה אינו עובר עד הלילה כמו שכתב המגן אברהם בסימן תמ"ג [ס"ק א], וכל היכא דלא עבר אלא לא קנסינן לאסורו אחר פסח כמו שכתבו האחרונים, וא"כ כששרף החמץ קודם הלילה ודאי דאגחלים של החמץ שוב אינו עובר בבל יראה וא"כ מותר אפילו לכתחלה להשהותו עד אחר פסח, דהא אפילו החמץ גופיה אלו לא כתב רחמנא בל יראה היה מותר להשהותו, וכן תערובות ונוקשה כיון דליכא בהו איסורא דבל יראה מותר להשהותם לדעת הטור, ולא חיישינן לתקלה כיון דאינו רק שמונה ימים, וא"כ באפרן דודאי אינו עובר בבל יראה מותר להשהותם, ואפילו למאן דאוסר להשהות. הוא מטעם לא פלוג כמו שכתבו התוס' ריש פסחים [ד"ה אור], וזהו שייך בחמץ נוקשה דשם חמץ עליו, אבל באפר נראה דלא שייך סברא דלא פלוג, ואפילו מאן דאוסר מטעם תקלה דאיתי למיכליה הוא מטעם דחמץ לא בדיל מיניה מאכילה כל השנה ובהנאה דגחלים לא שייך זה, ולא דמי לשאר איסורי הנאה דאפרן אסור לעולם חיישינן לתקלה, משא"כ בחמץ דהגחלים אינם אסורין אלא עד אחר פסח בזמן מועט לא חיישינן לתקלה כמבואר ביו"ד [סימן נז סעיף יח]. (ועיין תשובת חכם צבי סימן פ"ו, דדוקא בתבשיל שמתקלקל חיישינן לתקלה עיין שם) ואין לומר דאיתי למיטעי מחמת שיראה שישרוף ויסבור שהוא מהנשרפין דא"כ אף לשרוף ולקבור הפחמין יאסור. אבל כששורף חמץ בפסח דכבר עבר בבל יראה והחמץ נאסר לעולם אף אפרן נאסר לעולם דכל איסורי הנאה אפילו מדרבנן אף אפרן אסור לעולם.

ועוד אפשר לומר דדוקא בהנך דחשיב במתניתין סוף תמורה [לג, ב] דאיסור הנאה דידיהו לאו מלא יאכל נפקא כגון צפורי מצורע וקדשים ושער נזיר ופטר חמור ובשר בחלב, ושור הנסקל דחשיב דהאי תנא מבעל השור נקי יליף, ואסורין אפילו שלא כדרך הנאה משום הכי גם אפרן אסור מדאורייתא ומשום הכי גזרינן משום תקלה, משא"כ בחמץ דאיסור הנאה דידיה מלא יאכל נפקא ומותרין שלא כדרך הנאתן כמבואר בפסחים כ"ד א' ואפרן אין אסור רק מדרבנן דהא שלא כדרך הנאה הוא לא חיישינן לתקלה.

חק יעקב סימן תמה ס"ק א

[א] שורפו או פורר וזורה לרוח. זה הוא פלוגתא במתניתין דריש פרק כל שעה [פסחים כא, א], ר' יהודה אומר אין ביעור חמץ אלא שריפה, וחכמים אומרים אף מפרר וזורה לרוח או מטיל לים. ופסק הרמב"ם [חמץ ומצה ג, יא] שהוא כלשון המחבר, כחכמים. ואף שהרמב"ם פסק סוף הלכות פסולי המוקדשין [יט, יג] כחכמים דסוף תמורה [לד, א] כל הנקברים (פירוש, שזורה לרוח או מטיל לים הוי בכלל נקברים, כמו שכתב הטור) לא ישרפו, צריך לומר דוקא בהני דקתני רק נקברים, מה שאין כן בחמץ דחכמים קתני בהדיא דנשרף ונקבר, אין זה בכלל סתם נקברים, ולכן לא קחשיב הרמב"ם שם חמץ לא בכלל נקברים ולא בכלל נשרפין. וכן כתב בתשובת אמונת שמואל סימן נ"ה. ואין להקשות אכתי כיון דעכ"פ הנקברים אסור לשרוף מטעם כיון דנקברין גחלתן ואפרן אסור, ונשרפין אפרן מותר, וא"כ אתי לאקולי בגחלתן ואפרן, וכהאי גוונא כתב הרמב"ם שם סוף הלכות פסולי המוקדשים [הלכה יד] להדיא וז"ל, כל הנקברין לא ישרפו, אף על פי שאתה מחמיר בשריפתן אתה מיקל באפרן. וא"כ כיון דבחמץ גחלתן ואפרן אסור כנקברין, א"כ איך ישרפו. י"ל משום חומרא דחמץ יותר משאר איסורי הנאה דקעבר על בל יראה ובל ימצא, וכמו שכתבו תוספות ריש פסחים, א"כ טפי עדיף להחמיר בשריפתו דשוב לא אתי לידי איסור דבל יראה ובל ימצא, אף שמיקל באפרן. ועוד י"ל כיון דכולי עלמא מבערין כדינו קודם שש, עיין לעיל סימן תל"ד [סעיף ב], ואז גחלו ואפרו מותר בהנאה, רק אם לא בערו מבערו אח"כ, והוא מילתא דלא שכיח לא גזרו חכמים. כל זה נראה לי לדעת הרמב"ם. אך (הר"י) [הרי"ף] [שם ה, ב] והרא"ש [שם פ"ב סימן ג] אף שיש להם גירסא אחרת בדברי חכמים, ולא גרסו אף מפררו רק מפררו וכו', מכל מקום סבירא להו דמותר לשרפו אף לחכמים, וכדאיתא להדיא שם בש"ס [שם כז, ב] אליבא דחכמים טעמייהו לא מצא עצים לשורפו יהא יושב ובטל והתורה אמרה תשביתו מכל מקום. והרא"ש פסק להדיא בפרק כל שעה [שם] כל הנקברים אם רוצה להחמיר על עצמו ולשורפו רשאי, כרבי יהודה דסוף תמורה [לד, א]. והטעם צריך לומר דכיון דסתמא דמתניתין דפטר חמור מוקי התם כר' יהודה. וזה טעם מנהגינו דנהגין לשרוף החמץ, שיוצאין אליבא דכולי עלמא, אף לאותן הפוסקים כר' יהודה דאין ביעור חמץ אלא שריפה (עיין בבית הלל ביורה דעה סימן רצ"ד ובאיסור והיתר כלל כ"א דין י"ג). והארכתי בכל זה, לפי שראיתי במ"א [ס"ק א] שפירש סוגיא דש"ס אליבא דרמב"ם בדרך דחוק ורחוק מאוד. גם מה שכתב בדעת הרי"ף והרא"ש ג"כ אינו, והדברים ברורים כמו שכתבתי: